

รูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย
Model of Social Partnership of Early Child Development Centers Under
the Department of Local Administrative Organization in Thailand

มาฆะรัตน์ อัมพรเกียรติพล* และคณิต เขียววิชัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Makarath Aumpornkiattipol* and Kanit Kheovichai

Faculty of Education, Silpakorn University

Received: May 11, 2021

Revised: June 17, 2021

Accepted: June 29, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการณ์และพัฒนารูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) การวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 495 ตัวอย่าง และการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เป็นเลิศ 8 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ครู/ผู้ดูแลเด็ก และพ่อแม่/ผู้ปกครอง เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณสถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบของการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้องมีการเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยยึดหลักการมีส่วนร่วม มีกลไกการเชื่อมโยงกับภาคการศึกษา และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน รวมถึงการเสริมสร้างพลังเครือข่าย เพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการดำเนินงานอย่างมีมาตรฐาน รูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กใช้ได้

คำสำคัญ: รูปแบบ หุ้นส่วนทางสังคม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

Abstract

The objective of this research was studying and developing the model of social partnership of early child development centers under local administrative organizations in

Thailand by using mixed method research. The quantitative research was conducted with 495 samples and the qualitative data was collected from 8 excellent early child development centers. The key informants were chief of child development centers, teachers/caregivers, and parents/guardians. Likert scale questionnaires and in-depth interviews were used as the research instruments to collect the quantitative and qualitative data. The quantitative data was analyzed by using descriptive statistics of frequency, percentage, mean, standard deviation while the content analysis was used to analyze the qualitative data.

The results revealed that the model of social partnership for early child development centers required the links between the government, the public and related agencies based on participation principles, mechanisms linking with the educational sector, and knowledge sharing of communities as well as network empowerment in order to enhance the standard operation and applicable model of social partnership of early child development centers.

Keywords: Model, Social Partnership, Child Development Center

บทนำ

การเป็นหุ้นส่วนทางสังคม (Social Partnership) ของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการศึกษาสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่จะช่วยทำให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยบรรลุผลตามความมุ่งหมาย (Epstein & Sanders, 1998) โดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข สำหรับหุ้นส่วนการศึกษานั้นตามพจนานุกรมของ Webster หมายถึง การทำให้เกิดหุ้นส่วน และการมีส่วนร่วม หรือความสัมพันธ์ หรือการเชื่อมความสัมพันธ์ของหุ้นส่วน ได้แก่ ความสนใจร่วมกัน การร่วมมือกัน หรือความสัมพันธ์ภายในบริบทที่ผูกมัดเชื่อมโยงสมาชิกที่มีความแตกต่างกันทั้งด้านความคิด บทบาท หน้าที่เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นผลมาจากการที่สมาชิกแต่ละคนสามารถเสนอความคิดเห็นในสิ่งที่ตนเองสนใจต่อมวลสมาชิกคนอื่น ๆ

สำหรับประเทศไทยการจัดการศึกษาที่เป็นเพียงการดำเนินงานของรัฐ เอกชน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงกลุ่มเดียวไม่สามารถพัฒนาแนวคิดการจัดการศึกษาแบบมีส่วนร่วมขององค์กรต่าง ๆ เริ่มมีมากขึ้นเรื่อย ๆ ได้โดยเฉพาะเมื่อมีการออกพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่มีเจตนารมณ์ให้การศึกษาเป็นเรื่องของทุกคน และทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาดังปรากฏไว้ในหลักการจัดการศึกษาตอนหนึ่งว่า “ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา” การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดเรื่องของการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ดังนั้น กระแสของการจัดการศึกษาที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน องค์กร หรือสถาบันต่าง ๆ ในสังคมในรูปแบบหุ้นส่วนทางสังคม (Social Partnership) จึงมีมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อมีการกำหนดตัวบ่งชี้ของ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเกณฑ์หนึ่งในการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา และการกำหนดเป็นนโยบายการจัดการศึกษาของหน่วยงานทางการศึกษาทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมของครู บุคลากรทางการศึกษา และประชาชน เป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนา ทั้งการร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมสนับสนุน และร่วมติดตามผลการจัดการศึกษาในทุกระดับทั้งระดับนโยบาย/ส่วนกลาง ระดับเขตพื้นที่ การศึกษาและระดับสถานศึกษา (Office of the Education Council, 2012) โดยมีเด็กที่อยู่ในการดูแลของสถานรับเลี้ยงเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก หรือศูนย์เด็กเล็กที่อยู่ภายใต้การดูแลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ที่ดูแลศูนย์เด็กเล็กกว่า 19,780 แห่ง จำนวนเด็ก 911,143 คน คิดเป็นร้อยละ 99.89 ของศูนย์เด็กเล็กทั้งหมด ส่วนที่เหลืออีกเล็กน้อยเป็นศูนย์เด็กเล็กในความดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และตำรวจตระเวนชายแดน (Eamkijkarn, 2014)

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเป็นหน่วยงานในการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การอบรมเลี้ยงดู จัดประสบการณ์ และส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ให้เด็กได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาเหมาะสมตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน โดยได้มีการจัดทำมาตรฐานการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อให้มีมาตรฐาน และมีคุณภาพไปในทิศทางเดียวกัน โดยแบ่งออกเป็น 6 มาตรฐาน ดังนี้ (1) ด้านการบริหารจัดการ (2) ด้านบุคลากร (3) ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย (4) ด้านวิชาการ (5) ด้านการมีส่วนร่วม (6) ด้านส่งเสริมเครือข่าย ซึ่งพบว่า ยังมีความเหลื่อมล้ำในคุณภาพของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีขนาดและความพร้อมแตกต่างกัน (Eamkijkarn, 2014) แต่ยังมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นจำนวนไม่น้อยที่สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น จนเป็นที่ยอมรับของผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญ คือ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ และเห็นความสำคัญของการศึกษามีการบริหารงานอย่างต่อเนื่อง และมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางการศึกษา อย่างไรก็ตามก็ยังพบว่า ผลการประเมินการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กปี 2552 พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังขาดความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในด้านการบริหารจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านวิชาการ ด้านบุคลากร และด้านการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ผ่านมายังพบว่า มีปัญหาด้านคุณภาพ ผู้บริหารระดับพื้นที่ไม่เห็นความสำคัญการศึกษาของเด็กก่อนวัยเรียน เน้นแต่การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (National Committee for the Promotion of Child and Youth Development, 2017)

จากความสำคัญของการทำให้เกิดความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับหลักการจัดศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษา รูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผลจากการวิจัยในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการสร้างความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป

วัตถุประสงค์

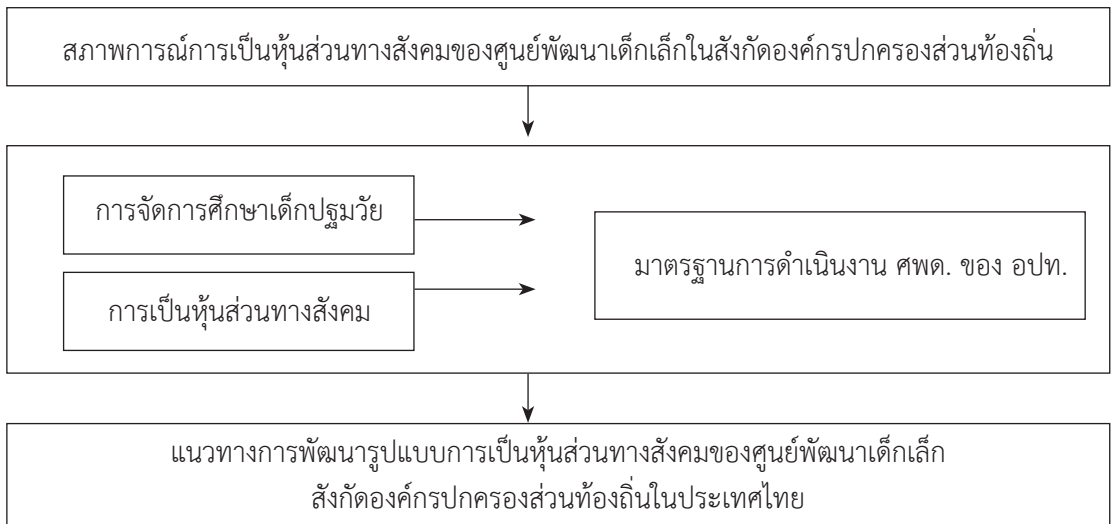
เพื่อศึกษาสภาพการณ์และพัฒนารูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิด

แนวคิดตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับประเทศไทยปรัชญาหรือแนวคิดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น กล่าวได้ว่าส่วนใหญ่ยึดหลักการที่สำคัญตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการ กล่าวคือ การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวมบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่ได้แก่อาศัยอยู่ ด้วยความรักความเอื้ออาทรและความเข้าใจของทุกคนเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าแก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ (Ministry of Education, 2017) แนวทางการมุ่งเน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง ยังเป็นหลักการสำคัญของการพัฒนามนุษย์ เนื่องจากผลกระทบของความยากจน และการขาดการพัฒนาอย่างเหมาะสมในช่วงวัยเด็กจะส่งผลกระทบต่อสมอง และร่างกายเด็กไปตลอดช่วงชีวิต โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัย (Early Childhood) อันถือเป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาของเด็กในช่วงอื่น ๆ ของชีวิตต่อไป (Critical Formative Stage) เพราะเด็กที่ขาดการดูแลอย่างเหมาะสม การกระตุ้น โภชนาการที่เพียงพอ และสภาพแวดล้อมที่ดี ในช่วงวัยนี้อาจมีพัฒนาการของการรับรู้ที่จำกัด และมีภูมิคุ้มกันที่ไม่ดีได้ ภายใต้หลักคิดว่าการดูแลเด็กไม่ใช่เพียงหน้าที่ของครอบครัวเท่านั้น (United Nation Children's Fund (UNICEF), n.d.) อีกทั้งแนวทางการมุ่งเน้นเด็กเป็นศูนย์กลางยังเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals–SDGs) และเป็นฐานที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนตามวาระของการพัฒนาใน ค.ศ. 2030 (Bruckauf & Cook, 2017)

การดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งถือว่ามีส่วนสำคัญในการกำหนดทิศทาง และนโยบายในการพัฒนาศูนย์เด็กเล็ก ทั้งนี้ ยังต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน ผู้ปกครอง และโรงพยาบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนในการดูแลเด็กปฐมวัยแบบองค์รวม โดยครูถือว่ามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นพัฒนาเด็กให้มีพัฒนาการตามวัย อีกทั้งในเรื่องของอาคาร สถานที่ สภาพแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญในการเอื้อให้เด็กได้เรียนรู้ ซึ่งครูต้องเข้าใจบทบาทของตนเอง มีองค์ความรู้และการจัดหลักสูตรในการดูแลเด็กและพัฒนาเด็ก อีกทั้งยังต้องเป็นตัวกลางประสานระหว่างผู้ปกครอง เพื่อให้มีการดูแลเด็กได้อย่างถูกต้องไปในทิศทางเดียวกัน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการสร้างรูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต่อไป

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย เพื่อให้การดำเนินการวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้วางแผนกำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอน 1 การศึกษาสภาพการณ์ของการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือ คือ แบบสอบถาม แบบตรวจสอบรายการ (Checklist rating scale questionnaire) โดยแบ่งเป็น 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมี 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) ด้านบุคลากร 3) ด้านอาคาร สถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย 4) ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร 5) ด้านการมีส่วนร่วม และส่งเสริมสนับสนุน 6) ด้านส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ประชากรในการศึกษา ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครู/ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครอง การกำหนดขนาดตัวอย่าง จากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศ จำนวน 19,786 แห่ง ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดตัวอย่างในกรณีที่ไม่ทราบขนาดประชากรด้วยสูตรของคอคแรน (Cochran, 1977 อ้างใน อธิรุณี เอกะกุล, 2543) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 และความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 ได้ตัวอย่าง 384 ตัวอย่าง และนำแบบสำรวจไปใช้ทดลอง (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่าง ศพด. จำนวน 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .950 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์สาระ และสังเคราะห์ข้อมูลโดยเรียบเรียงนำเสนอข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ ในรูปแบบวิธีพรรณนา สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของเครื่อง

มือ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ใช้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาหาดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item Objective Congruence Index) ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ จากนั้นเก็บตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มหัวหน้าศูนย์ และวิธีการสุ่มแบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) ในกลุ่มครู ผู้ดูแลเด็ก และผู้ปกครอง โดยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ทั้งสิ้น 495 ตัวอย่าง

ขั้นตอน 2 การพัฒนารูปแบบความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก 40 คน ประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ ภาควิชาอายุศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2) ผู้กำหนดนโยบายระดับท้องถิ่น ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้อำนวยการกองการศึกษา สังเกต อบท. 3) ผู้ปฏิบัติ ได้แก่ หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กครู/ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย และ 4) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ปกครอง คณะกรรมการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กรณีศึกษา ศพด.ที่ตี่เลิศ 8 แห่ง กระจายตามภูมิภาค เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ ตรวจสอบเครื่องมือโดยใช้หลักการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอน 3 การพัฒนารูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคม ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ มาวิเคราะห์เนื้อหา และนำรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินและรับรองรูปแบบ (Wannapiroon, 2012) โดยใช้แบบการประเมินรูปแบบการวิจัย สำหรับวิธีการหาคุณภาพของแบบประเมินรูปแบบใช้วิธีการตรวจสอบความเที่ยงตรง ด้านเนื้อหา (Content Validity) รวมถึงการพิจารณาความเป็นปรนัย (Objectivity) ในความชัดเจนของข้อคำถามและคำตอบว่าเข้าใจตรงกันหรือไม่ซึ่งในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเนื้อหาใช้การตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) เช่นเดียวกับแบบสอบถามโดยผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินรูปแบบได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่า 1.0 สุดท้ายดำเนินการสังเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและปรับปรุงรูปแบบให้สอดคล้องกับความคิดเห็น จนได้รูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

ผลการศึกษา

การวิจัยเชิงปริมาณ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหญิง ร้อยละ 86.30 มีอายุระหว่าง 30-39 ปี ร้อยละ 32.30 ระดับการศึกษาสูงสุด ส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 53.30 บทบาทของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าส่วนใหญ่ เป็นครู/ผู้ดูแลเด็ก ร้อยละ 44 ผู้ปกครอง ร้อยละ 41

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า ส่วนใหญ่มีขนาดกลาง ร้อยละ 54.30 จำนวนบุคลากร (ครู/ครูผู้ดูแล/ผู้ดูแลในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก) ส่วนใหญ่มี 5-10 คน ร้อยละ 49.20 ส่วนคณะกรรมการในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก มีคณะกรรมการในการดำเนินงาน ร้อยละ 72.90 หน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการดูแลเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า มีหน่วยงาน/องค์กรราชการ ร้อยละ 74.90

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานแบบหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สภาพการณ์ความเป็นหุ้นส่วนในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า 1) ด้านการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวม 4.23 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .567 อยู่ในระดับมาก 2) ด้านการบริหารบุคลากร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยรวม 4.12 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .628 อยู่ในระดับมาก 3) ด้านการบริหารจัดการด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .598 อยู่ในระดับมาก 4) การบริหารจัดการด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 4.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .649 อยู่ในระดับมาก 5) การบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วมและการส่งเสริมสนับสนุน ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 3.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .633 อยู่ในระดับมาก 6) การบริหารจัดการด้านการส่งเสริมเครือข่ายการพัฒนาเด็กปฐมวัย ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ย 3.99 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ .651 อยู่ในระดับมาก

การวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษารูปแบบความเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้ง 8 แห่ง ประกอบด้วย ภาคเหนือ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดพรหมวิหาร อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ภาคกลาง ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลนครปฐม อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านราชคราม อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ภาคตะวันออกเชิงเหนือ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กโรงเรียนบ้านหลักร้อย อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกิ่งไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม ภาคใต้ ได้แก่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านท่าฉาง อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังเจริญราษฎร์ อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล ผลการศึกษารูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก พบว่า

ด้านการสนับสนุนของการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 5 ด้าน ดังนี้

1. การสนับสนุนงบประมาณ การสนับสนุนงบประมาณ เป็นบทบาทหลักของ อปท. ในฐานะหน่วยงานต้นสังกัดที่ดูแล และรับผิดชอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยการสนับสนุนงบประมาณของในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อปท. จะครอบคลุม ทั้งในเรื่องวัสดุ อุปกรณ์ บุคลากร ตลอดจนงบประมาณในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

2. การสนับสนุนองค์ความรู้และพัฒนาศักยภาพ จะมีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ครูผู้สอนให้มีความเชี่ยวชาญในการดูแล และพัฒนาพัฒนาการเด็กให้เหมาะสมกับช่วงวัย โดยหุ้นส่วนทางสังคมมีบทบาทเหมือนพี่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในการสนับสนุนข้อมูล และองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และการดูแลเด็กให้เหมาะสมตามช่วงวัย

3. การให้บริการด้านความปลอดภัย บทบาทในการให้บริการด้านความปลอดภัยนั้น เป็นบทบาทที่สำคัญในแง่ของการดูแลความเรียบร้อยและอำนวยความสะดวกในการเดินทางของผู้ปกครองที่ต้องมารับเด็กนักเรียน และการดูแลด้านสวัสดิภาพของเด็กในการรักษาความเรียบร้อยของบริเวณโดยรอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งหุ้นส่วนทางสังคมที่มีบทบาทหลักในด้านนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตำรวจ และตำรวจจราจร

4. การให้บริการด้านสุขภาพ การให้บริการด้านสุขภาพ เป็นบทบาทที่จำเป็นต่อการพัฒนาการที่สมวัย และการดูแลสุขภาพร่างกายของเด็กที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพร่างกาย สุขภาพฟัน และพัฒนาการของเด็ก ซึ่งหุ้นส่วนทางสังคมที่ดำเนินการในบทบาทส่วนนี้ ได้แก่ รพ.สต. โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น โดยหากเปรียบเทียบกับหน่วยงานด้านสาธารณสุขอื่น เจ้าหน้าที่ของ รพ.สต. ถือว่ามีบทบาทหลักในการสนับสนุนข้อมูลองค์ความรู้ที่สำคัญในการดูแลเด็กปฐมวัยแก่ครูและผู้ปกครอง เนื่องจาก รพ.สต. เป็นหน่วยบริการปฐมภูมิด้านสาธารณสุขในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมากที่สุด

5. การส่งเสริมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม การส่งเสริมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรม เป็นบทบาทในด้านที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม ผ่านการจัดกิจกรรมส่งเสริมประสบการณ์เรียนรู้ การจัดการเรียนการสอนที่อาศัยชุมชนรอบศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมาสนับสนุน การฝึกให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับชุมชน และการเสริมสร้างจริยธรรมให้แก่เด็ก โดยหุ้นส่วนทางสังคมที่ดำเนินบทบาทหลักในด้านนี้ ประกอบด้วย วัด เครือข่ายผู้ปกครอง และชุมชนที่ดำเนินการเชื่อมโยงกันในการปลูกฝังให้เด็กเกิดความตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นการส่งเสริมพัฒนาการตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในช่วงวัย 3-5 ปี ในแง่ของคุณธรรม จริยธรรม การมีจิตสำนึกรักวัฒนธรรมท้องถิ่นและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อันเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาการศึกษาปฐมวัยในแง่ของการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็กภายใต้บริบทของสังคมรอบตัวเด็ก

ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มี 2 ด้านหลัก ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรการเรียนรู้ด้านสภาพแวดล้อม การจัดหลักสูตรการเรียนรู้ในด้านของการจัดให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อหรือเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนทางสังคมในกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน หุ้นส่วนทางสังคมควรมีส่วนร่วมกับการออกแบบวิชาใน 4 วิชาหลัก ประกอบด้วย วิชาเกี่ยวกับร่างกายของเด็ก วิชาเกี่ยวกับบุคคล และสถานที่แวดล้อมเด็กวิชาเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว และวิชาเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาพัฒนาการทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม การเสริมสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ และพัฒนาการสมวัย

การสำรวจสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ การสำรวจหาจุดเสี่ยง โดยครู และผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการวางแผน นำนวัตกรรมมาปรับใช้ และการร่วมกันปรับเปลี่ยนให้เกิดแหล่งกิจกรรมการเรียนรู้ของเด็ก รวมถึงเจ้าหน้าที่ รพ.สต. และ สปสช. ก็สามารถมีส่วนร่วมในการระบุแนวทางป้องกัน และจุดเสี่ยงร่วมกับครู และผู้ปกครอง

2. การมีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรเพื่อเพิ่มพูนทักษะต่างๆ ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย การจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัยนั้น มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ใน 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การจัดการเรียนรู้ทักษะชีวิตผ่านการเล่น (Active Learning) ด้วยการจัดกิจกรรมให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริง และ 2) การจัดการเรียนรู้เสริมสร้างทักษะชีวิต (Life Skill) ครู ผู้ปกครอง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีบทบาทร่วมกันในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะทางชีวิต การส่งเสริมให้เด็กสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรควรสนับสนุนการเรียนรู้ภายนอกห้องเรียนที่เอื้อให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติจริงตามหลัก

ที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการแทนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ภายใต้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นทั้งในด้านวิชาการ งบประมาณ และการพัฒนาบุคลากร การกึ่งในการพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงเป็นสิ่งที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องดำเนินการต่อเพื่อให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นสถานศึกษาแห่งแรก ที่มีคุณภาพ และมาตรฐานสามารถให้บริการตอบสนองชุมชนด้านการจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึง และเป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพตามอำนาจหน้าที่ และเจตนารมณ์ของรัฐบาล และจัดทำมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยแบ่งมาตรฐานออกเป็น 6 ด้าน ดังกล่าวมาข้างต้น (Department of Local Administration, 2016)

นอกจากนี้แล้ว รูปแบบการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมในการดูแลเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปเพื่อการแก้ปัญหาในการดำเนินการของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการพิจารณาโอกาสที่มีอยู่ในการพัฒนา การดูแลเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จนนำมาสู่การนำเสนอบทบาทของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ที่ต้องมีการดำเนินงานอย่างเชื่อมโยงกันในด้านกระบวนการ กลไก กิจกรรม และวิธีการทำงาน อันจะนำมาซึ่งการบรรลุเป้าหมายของการพัฒนา ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านของมาตรฐาน 6 ด้านของ อปท. การพัฒนาศักยภาพของครูผู้ดูแลพัฒนาการของเด็กที่เหมาะสมกับวัย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเป็นเจ้าของในการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสนับสนุนให้การดูแลเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ทั้งนี้ ผลจากการวิจัยพบว่า การเป็นหุ้นส่วนทางสังคมมีความสำคัญต่อการพัฒนาการดูแลเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเป็นหุ้นส่วนทางสังคมให้ประโยชน์แก่การดูแลเด็กปฐมวัย ในหลายด้าน ทั้งนี้สอดคล้องกับมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Department of Local Administration, 2016) มาตรฐานที่ 5 ด้านการมีส่วนร่วมและสนับสนุนทุกภาคส่วน และตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช 2545 มาตรา 29 กำหนดให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรมมีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการรวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน บุคคล ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรรัฐสถาบันการศึกษา และศาสนาสถาน สามารถมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้

การมีหุ้นส่วนทางสังคม ถือเป็นการยกระดับความรู้ความสามารถของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา และมหาวิทยาลัยนั้น มีบทบาทสำคัญในการยกระดับสมรรถนะของครู โดยการช่วยให้ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กสมัยใหม่ มีความสามารถในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อวัดประเมินพัฒนาการเด็ก นอกจากนี้แล้วยังทำให้ครูมีความรู้ความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักการจิตวิทยาในการทำงานกับเด็ก และผู้ปกครอง การมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาเด็ก และครอบครัว

และความรู้เกี่ยวกับการประเมินสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการพัฒนาการเด็ก และที่สำคัญหุ้นส่วนทางสังคมเข้ามาส่งเสริมจนทำให้ครูมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร และสื่อการสอนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน รวมถึงการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการประยุกต์ให้สามารถนำมาใช้กับการเรียนการสอนได้ โดยการเรียนรู้จากภาคีเครือข่ายเหล่านี้จะช่วยให้ครูมีโอกาสในการพัฒนาทักษะของตนเองอย่างสม่ำเสมอ และยังช่วยพัฒนาวิธีคิด (Mindset) ของครูให้มีความเอาใจใส่ในการดูแลเด็ก และสนับสนุนให้ครูมีความสามารถในการทำงานเป็นทีมที่ดีขึ้นได้

การพัฒนาศักยภาพของครูให้มีทักษะและองค์ความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอนั้น จำเป็นที่จะต้องมีการประเมินผลไปอย่างควบคู่ โดยการประเมินศักยภาพของครูในทุกปีการศึกษา จะช่วยให้ครูมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเพื่อรักษามาตรฐานในการดูแลเด็กปฐมวัย และช่วยให้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีโอกาสบรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาแบบวอลดอร์ฟ (Waldorf) (Tantwong, 2009) ซึ่งครูจะต้องไม่เน้นการสอน ไม่มีการสอนรายวิชา หรือการเรียนเขียนอ่านแบบขั้นประถม ทักษะคิดในใจครู คือ โลกนี้มีความดีงาม (The World is Good/The World is Beautiful) ให้มีลักษณะเป็น “อนุบาลแบบบ้าน” โดยมีครูเสมือนแม่ การจัดสภาพแวดล้อมภายในเช่นเดียวกับบ้านหนึ่งหลังที่มีพร้อมทุกอย่าง ทั้งห้องครัว ห้องนอน ห้องนั่งเล่น จัดให้มีความสวยงาม และเหมาะสมกับการใช้งานในชีวิตประจำวัน โดยครูจะนำทักษะด้านศิลปะมาจัดห้องเรียนให้อบอุ่นน่าอยู่ โดยมีครูทำให้เห็นเป็นแบบอย่าง (Imitation) การงานในชีวิตประจำวัน ครูจะลงมือทำงานต่าง ๆ ด้วยตัวเอง มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นและตัวเด็ก

สำหรับด้านการดำเนินงานด้านการส่งต่อ การดำเนินงานด้านการส่งต่อเด็กปฐมวัยของทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจะมี 2 กรณี คือ 1) การส่งต่อเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ซึ่งทางศูนย์ฯ จะมีการตรวจสุขภาพและประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยทุกปีการศึกษาพร้อมกับเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล หากพบว่า มีเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าก็จะมีประสานผู้ปกครองเพื่อแจ้งข้อมูล และดำเนินการส่งต่อให้กับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต่อไป และ 2) การส่งต่อเด็กปฐมวัยในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสู่ระดับอนุบาล และระดับประถมศึกษา ซึ่งครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และครูโรงเรียนระดับอนุบาล และประถมศึกษาที่เด็กได้มีการไปเข้ารับการศึกษาคือจะมีการประสานงาน และส่งต่อข้อมูลของเด็กปฐมวัยให้กันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับงานของ (Chotibang, 2013) ที่มีข้อเสนอแนะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดทำหลักสูตรเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กและมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหรือโรงพยาบาลชุมชนจัดระบบเพื่อส่งเสริมให้เด็กทุกคนมีสุขภาพฟันที่ดี การป้องกันโรคติดต่อ การส่งเสริมโภชนาการที่ดี และมีพัฒนาการที่สมวัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ (Nampmanee , Ketsiri & Pakotang, 2014) ศึกษาแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีประสิทธิภาพสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพ ผู้เรียนให้มีพัฒนาการที่สมวัยในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา และเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารท้องถิ่นผู้กำหนดนโยบายสามารถนำรูปแบบการบริหารไปประยุกต์ใช้

การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการยึดหลักการที่ว่า เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยง ดูและการส่งเสริมพัฒนาการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กตลอดจนได้รับ

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้สอน เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนา และให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเอง ตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม มีคุณภาพ และเต็มตามศักยภาพโดยกำหนดหลักการ (Ministry of Education, 2017) ยึดพัฒนาการ และการพัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย และมีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เหมาะสมกับวัย และมีการพักผ่อนเพียงพอ และต้องดำเนินการตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 (Bureau of Academic Affairs and Education Standards, 2004) กล่าวคือ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเอง และการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มตามความต้องการ และความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้นี้เป็นพื้นฐานของพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น ทั้งที่คนเราเรียนรู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะมาเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเอง ในสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก กล่าวคือ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลาย ไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกาย และพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลาย เหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และโลกที่เด็กอยู่รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน จึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กปฐมวัย

นอกจากนี้แล้วการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กผู้สอนต้องให้ความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์ และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก อย่างไรก็ตาม การดำเนินการหุ้นส่วนทางสังคมระหว่างโรงเรียนและครอบครัวในระบบการศึกษาปฐมวัยของประเทศไทยมีความแตกต่างกับสังคมตะวันตก เนื่องจากในสังคมตะวันตกรูปแบบของความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและครอบครัวที่เกิดขึ้นมากที่สุดคือ การเป็นหุ้นส่วนทางสังคมซึ่งมีนัยว่าการศึกษาเป็นเรื่องของความร่วมมือสิทธิ และความเท่าเทียมกันในการสร้างคุณภาพการศึกษา การเป็นหุ้นส่วนทางสังคมเป็นความร่วมมือแบบพิเศษระหว่างพ่อแม่กับโรงเรียนที่โดดเด่นด้วยความเชื่อมั่น มีเป้าหมายร่วมกัน มีค่านิยมการมีส่วนร่วม โดยสมัครใจและมีความต่อเนื่องของการดำเนินการ ตลอดจนความรับผิดชอบร่วมกันต่อผลของการศึกษา (Latipov, Bykova & Zhigalova, 2016)

สรุปผลการศึกษา การมีหุ้นส่วนทางสังคมทำให้การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นไปตามมาตรฐานการดำเนินงานช่วยในการพัฒนาการดูแลเด็กปฐมวัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเป็นอย่างดี ช่วยยกระดับสมรรถนะครู ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการสมวัย ช่วยให้มีสภาพแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย และเอื้อต่อ

การเรียนรู้ ช่วยเพิ่มการมีส่วนร่วมของชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ อันประกอบด้วย หน่วยงานราชการ อปท. และหน่วยงานในกำกับของรัฐมีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยในบทบาทที่แตกต่าง ดังนี้

1) หน่วยงาน ได้แก่ โรงพยาบาล หน่วยบริการปฐมภูมิ สถานีตำรวจ ควรมีบทบาทในการสนับสนุนด้านสุขภาพ และสวัสดิภาพของเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยโรงพยาบาล และหน่วยบริการปฐมภูมิ เช่น รพ.สต. โรงพยาบาลชุมชน เป็นต้น มีบทบาทในการดูแลสุขภาพ และพัฒนาการให้เหมาะสมตามช่วงวัย ในขณะที่สถานีตำรวจ ควรทำหน้าที่อำนวยความสะดวก และกวดขันวินัย เพื่อลดการเกิดอุบัติเหตุ และรักษาความปลอดภัยให้กับเด็ก และบุคลากรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

2) อปท. ควรมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ โดยมุ่งเน้นที่การพัฒนาศักยภาพครู การสร้างสิ่งแวดล้อมในการเรียนด้านอาคารสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมีความปลอดภัย และการทำหน้าที่เชื่อมประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

3) หน่วยงานในกำกับของรัฐ ได้แก่ ธนาคารออมสิน สสส. และวช. ควรมีบทบาทในการสร้างองค์ความรู้ผ่านการวิจัยและพัฒนา เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และการจัดหลักสูตรของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก โดยธนาคารออมสินควรให้ความรู้ และสนับสนุนการสร้างวินัยในการออมที่ถือเป็นรากฐานสำคัญในเชิงทักษะการดำรงชีวิตของเด็กในอนาคต ส่วน สสส. ควรมีการดำเนินโครงการเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างองค์ความรู้แก่ครูในการพัฒนาเด็กปฐมวัยและพัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานของศูนย์มีประสิทธิภาพ และบรรลุเป้าประสงค์ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการที่เหมาะสม และ วช. ควรดำเนินการวิจัย และพัฒนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับ และกระจายองค์ความรู้ผ่านการตีพิมพ์ และเผยแพร่ไปยังหน่วยงานระดับนโยบายให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กอย่างมีระบบ

2. ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของภาคประชาชน ภาคประชาชน ซึ่งประกอบด้วย ชุมชน วัด และอาสาสมัครในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการดูแล และการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก รวมถึงการสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในรูปแบบต่าง ๆ

3. ข้อเสนอแนะต่อบทบาทของสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษา ได้แก่ โรงเรียน และมหาวิทยาลัย ควรทำหน้าที่ในการดูแลเด็กปฐมวัยต่อเนื่องจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการผลิตองค์ความรู้ผ่านการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างศักยภาพของครูผู้ดูแลเด็ก

4. ข้อเสนอแนะต่อบทบาทภาคเอกชน ภาคเอกชน ประกอบด้วย หน่วยธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และองค์กรพัฒนาชุมชน ควรมีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดหาอุปกรณ์การเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น. (2559). **มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2560). **ร่างแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (2560-2564)**. [Online]. Available: http://dcy.go.th/webnew/main/news_view.php?id=1492&type=12. [2563, กรกฎาคม 18].
- จุฑามาศ โชติบาง. (2556). **โครงการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการดูแลเด็กปฐมวัย “จุดเปลี่ยนปฐมวัยด้วยการจัดการเชิงระบบแบบมีส่วนร่วม”**. เชียงใหม่: คณะพยาบาลศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธีรวุฒิ เอกะกุล. (2543). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- บุษบง ดันติวงศ์. (2552). **การศึกษาวอลดอร์ฟ: ปรัชญา หลักสูตรและการสอน**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัชรา เอี่ยมกิจการ. (2557). **พัฒนาการเด็กปฐมวัย รากแก้วแห่งชีวิต**. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการ "อภิวินัยการเรียนรู้...สู่จุดเปลี่ยนประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้และคุณภาพของเยาวชน.
- ศิรินภา นามมณี, อนุศักดิ์ เกตุสิริ และจินณวัตร ปะโคทั้ง. (2557). รูปแบบการบริหารศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่มีประสิทธิภาพ สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. **วารสารวิจัยและพัฒนา**. 9 (2): 114-126.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2555). **รายงานการติดตามการดำเนินงานของแผนปฏิบัติการตามแผนยุทธศาสตร์ชาติด้านเด็กปฐมวัย (พ.ศ. 2555-2559) ประจำปี 2556**. [Online]. Available: <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1367-file.pdf>. [2563, กรกฎาคม 18].
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2547). **คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

References

- Bruckauf, Z. & Cook, S. (2017). **Child-centred Approach To The Sustainable Development Goals (SDGs) In High-income Countries: Conceptual Issues And Monitoring Approaches**, Innocenti Working Papers No. 2017-06. UNICEF Office Of Research- Innocenti, Florence.

- Epstein, J. L., and Sanders, M. G. (1998). "What We Learn From International Studies Of School Family-community Partnerships," **Childhood Education**. **74** (6): 392-394.
- Latipov, Z. A., Bykova, S. S., & Zhigalova, M. P. (2016). The Family Club Activities For Organizing a Social Partnership Of The Pre-School Educational Institution And The Family. **International Journal Of Environmental & Science Education** **2016**. **11** (5): 655-662.
- United Nation Children's Fund. (n.d.). **Child-centred Development: The Basis For Sustainable Human Development**. [Online]. Available: <https://pdf4pro.com/cdn/child-centred-development-unicef-a2ac.pdf>. [2021, January 11].

Translated Thai References

- Bureau Of Academic Affairs And Education Standards. (2004). **Early Childhood Education Curriculum Manual, 2003**. Bangkok: Publishing House, Teachers Council Ladprao. (in Thai)
- Chotibang, J. (2013). **Project To Empower Local Communities In Early Childhood Care "Early Childhood Turning Point With Participatory Systematic Management"**. Chiang Mai: Faculty Of Nursing Chiang Mai University. (in Thai)
- Department Of Local Administration. (2016). **Standard Of Implementation Of The Child Development Center Of The Local Administrative Organization**. Bangkok: Department of Local Administration. (in Thai)
- Eamkijarn, P. (2014). **Early Childhood Development The Root of Life**. Academic Conference Document "Apiwat Learning ... To A Turning Point In Thailand. Bangkok: Office Of Social Promotion Of Learning And Youth Quality. (in Thai)
- Ministry of Education. (2017). **Early Childhood Education Curriculum, B.E. 2560**. Bangkok: Printing House, The Agricultural Cooperative Federation Of Thailand, Ltd. (in Thai)
- Nampmanee, S., Ketsiri, A., & Pakotang, C. (2014). An Effective Child Development Center Management Model Under The Local Government Organization. **Research and Development Journal**. **9** (2): 114-126. (in Thai)
- National Committee For The Promotion Of Child And Youth Development. (2017). **Draft 2nd National Child and Youth Development Plan (2017-2021)**. [Online]. Available: http://dcy.go.th/webnew/main/news_view.php?id=1492&type=12. [2020, July 18] (in Thai)

Office of the Education Council. (2012). **Report On The Implementation Of The National Strategic Action Plan For Early Childhood (2012–2016) For The Year 2013.** [Online]. Available: <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1367-file.pdf>. [2020, July 18]. (in Thai)

Tantwong, B. (2009). **Waldorf Education: Philosophy, Curriculum And Instruction.** Bangkok: Center For Textbooks And Academic Materials, Faculty of Education, Chulalongkorn University. (in Thai)

ผู้เขียน

นางสาวมาฆะรัตน์ อัมพรเกียรติพล

มหาวิทยาลัยศิลปากร

เลขที่ 6 ถนนราชมรรคาใน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

e-Mail: Makarat.aum@gmail.com

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

เลขที่ 6 ถนนราชมรรคาใน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000

e-Mail: kanit@su.ac.th